

INHOUD

WOORD VOORAF **9**

1

NEEM PROVIAND MEE! **11**

Op pelgrimstocht gaan – een inleiding **11**

Pelgrimeren – naar God toe lopen **13**

Vol verlangen – een pelgrimstocht vol uitdagingen **16**

2

OP WEG GAAN EN LOSLATEN **19**

Tas en staf **19**

Zegen in je bagage **21**

Beginnen **24**

In uw hand, God ... **26**

Onrust **29**

3

DRIE DAGEN MET JAKOB **33**

De spiegel voorgehouden **33**

Verrast worden **36**

Strijd en verzoening **39**

4

JONA: DOOR GOD INGEHAALD 43

Grenzen stellen 43

Ondergang en een nieuw begin 45

Boetepreek 47

5

MET PETRUS – NAAR MEZELF 51

Geroepen – op weg gaan of blijven? 51

Vissen – niet willen maar toch doen 54

Mogelijk maken – wonderen in het falen 57

Belijden – het goddelijke zoeken 59

Voeten wassen – hulp accepteren 63

Je inzetten – maar waarvoor? 66

Falen – verloochenen of toegeven? 68

Bevrijden – bij de hand genomen 70

Omkeren – moed om je koers te veranderen 73

6

DE GRENS OVER – ONDERWEG MET RUTH 77

Gedwongen vertrek 77

Onzeker vaderland 79

7

BEPROEFDE WOORDEN – EEN WEEK ONDERWEG
MET LITURGISCHE TEKSTEN 83

Bescherm mij 83

Rijpen voor de oogst 85

Laat mij wakker zijn 86

Zonder voorbehoud 87

Ga de nieuwe dag in 88

Uw aanwezigheid **89**
Prijs Hem die jou geschapen heeft **91**

8

BIJBELSE INSPIRATIE **93**

Ik wil jou **93**

Proviand **95**

Voldaan of vrij? **97**

Wij zijn maar knechten ... **99**

Uitzoeken **102**

Hij houdt van me, hij houdt niet van me ... **105**

De geëmancipeerde zoon **107**

Een wonder? **109**

Naderbij sluipen **112**

Deskundig in plaats van creatief **116**

9

PROVIAND VOOR PELGRIMS **119**

Roep de adelaar in jezelf wakker **119**

Zonder zorgen **122**

Vliegensvlug worden **124**

Van de aarde losgekocht **126**

Kom toch binnen **129**

Rust in Gods huis **131**

WOORDEN VAN HOOP **135**

VOETNOTEN **141**

WOORD VOORAF

De teksten in dit boek zijn ontstaan tijdens de talloze pelgrimstochten die ik in de afgelopen vijftien jaar heb begeleid. Ik wil dit boek dan ook opdragen aan de vele pelgrims die samen met mij onderweg waren, die tijdens de dagopeningen en dagsluitingen mijn meer of minder gerijpte gedachten te horen kregen en die met zich meenamen op hun reis. Hun feedback heeft mij laten zien hoe nuttig het voor hen was om tijdens de ochtendbijeenkomst de dag in te worden gestuurd met een vraag, een *GedachteGang*, in de wetenschap dat die vraag 's avonds tijdens de dagsluiting zou worden uitgediept. Dit gezamenlijke onderweg-zijn, de gedeelde horizon van het pelgrimeren, heb ik vaak als een dankbare context voor de verkondiging beleefd. Doordat iedereen hetzelfde doel voor ogen heeft, groeit er een sterke band tussen de pelgrims.

Duizenden kilometers hebben we afgelegd op de Via Francigena (de 'Frankenroute') en de Camino de Santiago (de 'Sint-Jakobsroute'), dwars door Spanje, Frankrijk en Italië. Alleenreizende pelgrims namen graag deel aan onze samenkomsten, omdat het voor de verdieping van de pelgrimsreis goed is om bewust even een moment van stilte in te bouwen en je op God te richten. En omdat het helpt om dit niet alleen te doen, maar juist naar iemand anders te luisteren – gedachten te horen waar je zelf niet op zou zijn gekomen. Hieruit is

dan ook het idee ontstaan om een boek met inspirerende gedachten voor alleenreizende pelgrims samen te stellen. Zie het maar als spiritueel proviand voor pelgrims.

Met dit boek sluit ik een trilogie over pelgrimeren af. Het eerste deel verscheen in 2009: *Sich fremd gehen*, een eschatologische plaatsbepaling van het pelgrimeren als achter de God aan lopen, die altijd voor ons uit gaat. In mijn dissertatie *Religion auf Reisen* verwerkte ik op empirische wijze de verschillende soorten religieuze ervaringen tijdens het pelgrimeren, en daarbij spitste ik mij vooral toe op de lichamelijke vormen van zingeving. *Pelgrimeren met God* biedt als boek met overdenkingen een derde perspectief. Na de theologische vraag: ‘Wat is de kern van pelgrimeren?’ en de wetenschappelijke onderzoeksvraag: ‘Wat is de uitwerking van pelgrimeren?’ gaat het in dit boek heel concreet om de houding tijdens het pelgrimeren: ‘Hoe kan God tijdens mijn pelgrimsreis aan ruimte winnen, hoe kan de uiterlijke weg tot een innerlijke worden?’

Het boek is ontstaan vanuit de praktijk en wil ook de praktijk dienen. Daarvoor zijn mensen nodig die het meenemen op hun reis, of dat nu de Via Francigena is, de Camino de Santiago of een andere route. Ik hoop dat er mensen zijn die het onderweg ter hand nemen en hun hart erdoor zullen laten aanraken. Zo kan het spiritueel proviand voor pelgrims worden, geestelijke kost voor onderweg, waardoor het bewandelen van een pelgrimsroute een tocht wordt waarbij je je echt op God richt en naar Hem luistert.

Ter gelegenheid van vijfhonderd jaar Reformatie, 2017.

1

NEEM PROVIAND MEE!

► OP PELGRIMSTOCHT GAAN – EEN INLEIDING

‘Een mens leeft niet van brood alleen, maar van alles wat de mond van de HEER voortbrengt.’ (Deut. 8:3) De honger die in deze tekst wordt beschreven – naar meer van het leven, naar meer dan werk, alledaagse sleur en rijkdom – brengt veel mensen ertoe om een pelgrimsreis te maken. Ze voelen: dit kan niet alles zijn. De honger naar het brood dat leven geeft, leidt hen weg uit hun dagelijkse leven – en onderweg komen ze steeds meer tot de ontdekking: deze trektocht alleen bevredigt nog steeds niet. Het wandelen opent het lichaam en de ziel – maar waarvoor? Wat vervult, versterkt en voedt mijn ziel? Welke woorden hebben kracht en reiken ook verder, tot over de pelgrimsweg heen?

Dit boek met proviand voor pelgrims wil je volkorenbrood bieden voor onderweg. Stevige kost. Soms wekt het je weerstand op en is het lastig te verteren, maar het vult goed en je houdt het er langer op vol. In plaats van de geest vol te stouwen met plakkerige zoetigheid wil dit boekje met overdenkingen je iets geven om op te kauwen, iets waar je langer op kunt teren. ‘Want niet het vele weten verzadigt en voldoet de ziel, maar wel het innerlijk voelen en smaken.’ (Ignatius)

Met dit boek wil ik je geestelijk voedsel voor onderweg geven. De overdenkingen in dit boek heb ik geschreven zodat je tijdens je pelgrimsreis leert te proeven van het brood dat leven geeft. Het is daarbij nuttig om een aantal zaken met jezelf af te spreken:

- Kies een *vast tijdstip* voor je stille tijd. De beste tijd daarvoor is in de ochtend. Plan tien minuten in voordat je op weg gaat, als je geest nog uitgerust en 'vrij' is. Dan heeft je ziel onderweg iets om op te kauwen.
- De meeste overdenkingen lopen uit op een *GedachteGang*. Vragen voor onderweg. Plan ook een moment in waarop je daarmee aan de slag wilt gaan. Bijvoorbeeld tijdens het eerste halfuur van je wandeling van die dag; dat is het makkelijkst. Erover nadenken in een kerk kan ook helpen. Bij de een komen de gedachten sneller op gang tijdens het lopen. Bij de ander helpt de rust van een kerkgebouw juist beter om zich te concentreren. Kies van tevoren hoe lang je met de vragen voor onderweg aan de slag gaat. En roep je gedachten ook echt een halt toe als die tijd voorbij is: tot zover ben ik gekomen – dat is voldoende.
- Heb de moed om *voorlopige* antwoorden te formuleren. Je bent onderweg, ook in je leven – nergens wordt dat duidelijker dan tijdens een pelgrimsreis. Het gaat niet om een definitieve oplossing, maar om een poging: 'Dit kan ik hier op dit moment over zeggen. Zover kom ik.' Maak je ook niet druk als je de volgende dag misschien tot heel andere inzichten komt: dit zijn hier en nu jouw voorlopige stappen op je weg van bezinning.
- Houd je voorlopige en nog niet volkomen uitgekristalliseerde antwoordpogingen vast. Daarmee bedoel ik: *noteer* een aantal steekwoorden – kort, duidelijk en persoonlijk. Dat dwingt je om beslissingen te nemen. Zo blijven je gedachten niet vaag maar

worden ze concreet – en alleen zo kunnen ze ook iets in je leven uitwerken.

- De korte notities van elke dag geven je de mogelijkheid om aan het eind van je pelgrimstocht tot een *slotsom* te komen: ‘Welke weg heb ik innerlijk afgelegd? Welke inzichten zijn ondertussen achterhaald en welke wil ik bewaren en toepassen in mijn dagelijks leven?’ Je zult je verbazen welke weg je niet alleen met je voeten maar ook met je hart en verstand hebt afgelegd.
- *Besluit* welk hoofdstuk je gaat lezen – en blijf bij dat besluit. Dat geeft je gedachten steun en helpt je om je te concentreren. Het hoofdstuk ‘Op weg gaan en loslaten’ beveel ik aan als instaphoofdstuk. De hoofdstukken over een bepaalde bijbelse persoon kunnen het best op achtereenvolgende dagen gelezen worden, om echt in de materie te duiken. De andere hoofdstukken staan allemaal los van elkaar.
- Een pelgrimstocht leidt tot *nabijheid*. Je komt dichterbij jezelf, bij mensen en bij God. Daarom spreek ik de lezer in dit boek ook aan met ‘je’ en niet met ‘u’.

► PELGRIMEREN – NAAR GOD TOE LOPEN

De christelijke traditie van het pelgrimeren is geworteld in het vroege christendom en in het Nieuwe Testament. Pelgrimeren is daar nog niet een concrete trektocht op een aangegeven weg, maar een levenshouding waarmee je loskomt van het gewone en vertrouwde en je op God richt, Die anders is.

Een pelgrimsreis is een symbolische uitdrukking van het menselijk bestaan. Als pelgrim leef je uit wat er in je is gelegd. Je oefent in wat je is opgedragen. Maar wat zijn de kenmerken van deze vorm van mens-zijn die tot uitdrukking komt in een (christelijke) pelgrims-

reis? ‘U hebt ons voor Uzelf gemaakt en ons hart is onrustig totdat het rust vindt in U.’ Augustinus ziet de mens als iemand die zich uitstrekt, die openstaat naar voren toe, die zichzelf nog niet vast heeft omlijnd, maar die zijn eigen ik nog maar kort geleden heeft gevonden. De mens is onrustig omdat hij nog niet op de plaats is gekomen waar hij thuishoort: bij God. Onrust is daarom geen teken van een falend geloof, maar een teken dat je je verwachtingsvol uitstrekt. Christenen geloven dat de mens openstaat naar en zijn doel vindt in de toekomst.

Dit verlangen naar ons doel bepaalt ons hele leven. Het Latijnse woord *peregrinus* betekent oorspronkelijk ‘vreemdeling’, ‘buitenlander’, ‘asielzoeker’. Als je geen vaderland hebt, mis je een beschermend dak boven je hoofd, heb je geen plaats waar je, zonder je te hoeven rechtvaardigen, jezelf kunt zijn en je geborgen kunt voelen. Dan ben je op elke mogelijke manier dakloos of – zoals dat in oude teksten wordt genoemd – naakt. Dan heb je maar één grote wens: eindelijk bescherming, rust en een thuis vinden.

De eerste christenen bevonden zich telkens in deze spanning: deze wereld is en blijft vreemd voor ons, maar we vertrouwen erop dat we eens thuis zullen komen, omdat God dat heeft beloofd. ‘Op aarde zijn wij vreemdelingen en gasten. We kijken reikhalzend uit naar een beter vaderland: het hemelse.’ (vgl. Hebr. 11:13, 16) Zijn hele aardse leven is de mens onderweg. Het echte vaderland komt nog. Maar wie zich hier op aarde al helemaal settelt, mist het beste, stelt zich met veel te weinig tevreden.

Een voorbeeld van deze levenshouding is die van Abraham. ‘Door zijn geloof trok hij naar het land dat hem beloofd was maar hem nog niet toebehoorde. Samen met Isaak en Jakob, mede-erfgenamen van de belofte, woonde hij daar in tenten.’ (Hebr. 11:9) Op basis van Gods belofte verlaat hij het Tweestromenland en moet hij als vreemdeling in tenten gaan wonen. Zijn vertrouwen is zo sterk dat hij zijn zoek-

tocht zelfs niet opgeeft wanneer hij tijdens zijn leven zijn doel niet kan bereiken. Want: 'We leven in vertrouwen op God; wat komen gaat is nog niet zichtbaar.' (2 Kor. 5:7)

Op deze manier leven is een grote uitdaging. Het wezenlijke nog niet vast te kunnen grijpen, je steeds weer uitstrekken – soms kan je de moed in de schoenen zakken en kun je het gevoel hebben dat alle krachten uit je wegstromen. We moeten 'vastberaden de wedstrijd lopen die voor ons ligt', spoort de schrijver van de brief aan de Hebreëen ons aan (Hebr. 12:1). Velen die hun hele leven als een pelgrimsweg naar God hebben geleefd, hebben kracht geput uit het voorbeeld van Jezus. Hij kon 'zijn hoofd nergens te ruste leggen' (Luc. 9:58), zodat Hij kon delen in ons vreemdelingschap hier op aarde. En Hij vraagt ook van zijn volgelingen dat ze geen dak boven hun hoofd hebben: 'Neem geen geldbuidel, geen reistas en geen sandalen mee, en groet onderweg niemand.' (Luc. 10:4) Bewust doen ze afstand van zekerheid, om zo open te kunnen staan voor dat wat op hen afkomt en daar ook vrij mee om te kunnen gaan. Zo stelt iedereen die bidt zich ook open voor wat komt. Ze leggen hun leven in de handen van Degene die alle verstand te boven gaat. Ze geven zichzelf uit handen en riskeren daarmee zichzelf te verliezen.

God weet dat het heel moeilijk voor ons is om echt, blijvend en radicaal naar Hem te verlangen. Daarom komt Hij ons tegemoet – niet om ons een lange reis te besparen, maar om met ons mee te lopen en ons te steunen. Pelgrims ervaren Gods uitgestrekte hand in gezamenlijke maaltijden en in gastvrije gastenverblijven, in een troostend woord en in een bemoedigende zegen. God geeft wat wij nodig hebben, zodat we de hoop niet opgeven en blijven doorgaan, blijven zoeken.

▶ VOL VERLANGEN – EEN PELGRIMSTOCHT VOL UITDAGINGEN

Wie uit dit verlangen wil leven en het wil versterken, zal zijn pelgrimsreis daar ook naar vormgeven: hij zal breken met de dagelijkse routine en zijn leven openstellen voor wat er gaat komen. Dan wordt pelgrimeren tegelijk een verlangen naar huis en naar het onbekende: de pelgrim wil tot zichzelf komen en tegelijk ook niet bij zichzelf blijven staan. Hij zoekt het andere, de Ander. Hij wil afstand nemen van de dagelijkse beslommeringen, van zijn familie, van vrienden en hun verwachtingen, van alles wat moet en wat hij van tevoren had gepland, en tot slot ook van zichzelf. Afstand nemen van het vertrouwde is doorslaggevend voor deze manier van pelgrimeren. Hoe de afstand tot het alledaagse leven er concreet uitziet, is voor iedere pelgrim anders. Maar de ervaring leert dat de volgende zaken veel pelgrims helpen om zich open te stellen voor het nieuwe:

- **JE RUGZAK INPAKKEN**

Inpakken en uitzoeken – wat heb ik echt nodig en wat niet? Lukt het me om zonder onnodige ballast op reis te gaan?

- **JE MOTIVATIE HELDER KRIJGEN**

Ben ik op zoek naar iets specifieks? Ben ik bereid daar iets voor op te geven?

- **AFSCHEID NEMEN**

Ik bereid mijn reis zo voor dat mijn werk, mijn gezin en familie het zonder mij redden – ik kan zonder gewetensbezwaren aan mijn reis beginnen.

- **JE LOT UIT HANDEN GEVEN**

In plaats van te doen wat ik wil, houd ik me aan de regels van het pelgrimeren. Hierdoor kan ik mezelf loslaten.

- **GEWOONTEN OPGEVEN**

Ik stap een onbekende manier van leven binnen. Slaapzalen in plaats van een eenpersoonskamer, handwasjes in plaats van een wasmachine.

- **OPEN ZIJN**

Ik ben open naar anderen toe, deel ook mijn zwakheden, angsten en vragen.

- **LEVEN VAN WAT VOORHANDEN IS**

Ik stippel mijn reis van tevoren niet tot in detail uit en dek niet op voorhand alle mogelijke problemen af. Een onverwachte matras is waardevoller dan een gereserveerd hotelbed. Ik probeer uit hoe het voelt om aangewezen te zijn op anderen.

- **BEZINNINGSMOMENTEN INLASSEN**

Niet alleen mijn voeten moeten op de juiste weg worden gebracht, maar ook mijn geest en mijn ziel. Ik richt me op God; ik doe in elk geval een poging.

- **JEZELF UITDAGEN**

Ik kies niet voor zekerheid, maar zorg ervoor dat de dagelijkse etappes zo lang zijn dat er een bepaald risico in zit. Vertrouwen groeit alleen door oefening.